

SLAPOVI SPASENJA

DŽOZEF O'KONOR

Prevela
Aleksandra Čabraja

■ Laguna ■

Naslov originala

Joseph O'Connor
REDEMPTION FALLS

Copyright © Joseph O'Connor, 2007
Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

The publisher acknowledges the financial assistance of Ireland
Literature Exchange (Translation Fund), Dublin, Ireland.
www.irelandliterature.com
info@irelandliterature.com

*Dragoj uspomeni na mog tasta,
Džona Kejsija*

PRVI DEO

KRAJ RATA



Uzvišeni govori – sad su iscepani –
 Depeše zgužvane – kipovi srušeni –
 U pepeo pusti spaljene su mape –
 Generalovi papiri razneseni.

Kući stižu pisma prestravljenih dečaka –
 Zastave u ritama, četa raštrkana –
 Himne iskidane u listove neme –
 Na njima je knjiga rata ispisana.

(IV, 1865)

Čarls Himenez Kerol
 (pseudonim Lusije-Kruz Makleland O’Kif)
 „Stihovi o predaji pobunjenika kod Apomatoksa“
 iz *Američkih pesama*, 1867.

*...To niko... ne zna... kako je ženi bilo u to vreme... pogotovo
 ako siromašna... isto si ko zver... jer siroma' brine za životinje...
 al žena mu... ko kamen na putu...*

Elizabeta Longstrit, bivša robinja. Zabeleženo 1928.
 Zapisivač nepoznat.

PRVO POGLAVLJE

SIROČE

GODINA DANA U ŽIVOTU ELAJZE DVEJN MUNI

*Njen odlazak – Čudna vremena – Debeli čovek – Mali Rok Džon
 Kori i njegova porodica – Pohotni sveštenik*

Mesečev srp dizao se na nebu dok je hitala iz Baton Ruža kroz zloglasne krajeve grada, kroz crnačku četvrt, pa kroz irsku, pored zbijenih straža Unije u Telegrafskoj ulici, čeljusti topova Federacije okrenutih ka severu i još dalje, preko vijadukta u močvaru s barikadama gde su nekad, ne tako davno, radili robovi. Bio je 17. januar 1865. Bližio se kraj rata.

Odlazi sve dalje od stračare. Šljunak krcka pod ogrubelim tabanima. Kamenčići se usecaju u ranjava stopala. Svetlaci bola, grčevi u listovima, i beznadežna žudnja za cipelama.

Trebalo joj je gotovo mesec dana da prođe kroz Lujzijanu. Dvadeset kilometara dnevno. Dvadeset pet hiljada koraka. Dobro uhranjen vojnik, u čizmama, mogao je pokleknuti u tim uslovima. Elajza Dvejn Muni nije.

Počelo je ubrzo pošto je pošla na to putovanje. Sve joj je redom skretalo pažnju. Pirinčano polje. Dve muve. Crknuo mladunče kopca u jarku. Oči gladnih i smrknutih aligatora u glibu. Sve joj je to izgledalo isto, što je jedna odrednica ludila. Svet je izgubio proporcije.

Ponekad bi šepala sve dok joj ne zatreperi pred očima. Nebo se nadimalo svuda oko nje poput skutova apokalipse, a vrelo belo jaje bola u njenim grudima pretilo da će se raspući od nadošlih otrova. Prostirala se gde padne, zureći u svrake – puzala bi po putu da je mogla. Šta god da je žudelo da se izleže, moralo se blažiti spokojem. Poverovala je da bi je moglo čuti.

Mimo nje su prolazili jahači, i kola puna ljudi. Niko se nije zaustavio. Možda je nisu videli. To je govorila sebi, drhteći u jarakovima. Postajem nevidljiva.

Dolazi april. Vreme čudno teče. Budućnost i prošlost se mešaju.

U blizini Eldorada u Arkanzasu, jedan stočar se žali nekim seljankama. Li je poražen! Nema više borbe! Džeferson Dejvis je zarobljen, kažu, uhapšen, u ženskom korsetu! Dok im prilazi, kolonisti tupo zure u nju. Sigurno su je nanjušili, misli.

Mladi trubadur ode u rat. U redovima smrti tražite ga sad.

Debeli čovek je gleda, žmirkajući na suncu. „Produži dalje, čero. Ovde nema ničega za tebe.“ Kao da želi da naglasi te reči, zadiže rub kaputa pod kojim nosi štap u kanijama, poput mača. Ona ne razmišlja o tome da je teraju (na to se već navikla) već o neobičnosti njegovog govora, nalik na starinske stihove. Produž' dalje, čer'o. Ovd' nema ničeg za te'. Samoglasnici poskakuju u vazduhu.

Očev je mač opasao, a harfu na leđima nosi momak mlad.

Zamišlja putovanje u vidu povorke skerletnih mrava koja se proteže od močvara do bastiona Stenovitih planina. Ona zapravo ne hoda dve i po hiljade kilometara. Gazi mrave, korak po korak.

Na Božić će joj biti sedamnaest. 1865. Godina kada se Jug predao. Ne seća se nijednog mesta sem grada svog detinjstva, čak ni boravka u Nju Orleansu s majkom. Granica sveta je granica okruga. Njen je prelazak zabranjen. Prešla je izvan okvira svega što joj je dato, u zemlju kojoj je gotovo sve nepoznato. Običaji ovih ljudi. Njihov način izražavanja. Ukus izvorske vode. Pauk na listu. Čiroki Indijanci, koji je posmatraju sa vrhova onih brda. Razorna praznina prostora između naselja.

Ovo je zemlja zbog koje su se ubijali. Ovi kameni zidovi i lišće. Ambari i kržljava trava. Pre samo jednog ljudskog veka ovde ničeg nije ni bilo, zemlja je bila samo zemlja, ali ne i zemljište. Neizme-reno, neograđeno, nenaseljeno, nepodeljeno, kontinent nepreglednih šuma. Indijanci su nadenuili ime rekama: mnoge obale su ostale bezimene. Onda su u Ameriku stigli doseljenici.

Na sebi je imala staru odeću, nasleđenu od majke: grubu haljinu od grograma, sličnu starinskoj viteškoj tunici. Na etiketi su bila izvezena slova *Šenik London*. U džepu je nosila pračku. Na leđima zavežljaj. Ta haljina beše sva odeća koju je imala. U njoj je spavala i hodala. Postala joj je druga koža.

U zavežljaju knjiga, pohabana, stara, kutijica lekovitog praška za stopala i izgužvano pismo. Na prašak je straćila poslednja četiri centa. Podozrevala je da u njemu nema ničeg sem izmrvljene krede. Činilo joj se da bi joj jednako pomoglo da u stopala utrlja pepeo s puta.

Spasitelj nikada nije pisao. Samo jednom, u prašini. Nikad nije ništa stavio na papir. Prešao je hiljadu petsto milja iz Palestine u Teksasu, pozivajući usput sebi mnoge robove. Ranjen u kuk u Getisburgu, oslepljen na Vajldernesu, živ zapaljen u Šilou, rasporen u Manasasu, a dok su se kockali za njegovu uniformu, uzviknuo je: *Majko, zašto si me napustila?*

Ponekad, na mesečini, ili kad zastane da se odmori, uzima knjigu i prelistava je. Dodir tankih stranica teši Elajzu više od reči ispisanih na njima. Ne ubij. Učiniću da padnu. Mrtva ću telesa njihova dati za hranu pticama nebeskim. Čak i kad bi prebrojala sve reči u toj debeloj knjizi, bilo bi ih manje nego nastradalih u ratu.

Neki od poginulih bili su iz Efesa ili Jerusalima, Makabeji ili Hananejci, Golgoćani ili Samarićani. Ali uglavnom su bili samo *i* ili *ako* i *taj*, sitni i neupečatljivi, bez imalo značaja, važni samo zbog povezanosti priče, nikada dovoljno vredni da se navedu njihove reči ili da se neko mesto nazove po njima, jer samo takvi uvek ginu kada je rat. I ne nedostaju ti zapravo sve dok ne progovoriš, kad se tek oseti njihovo odsustvo među onima koji vole ili mrze, ili u okeanu bića: željene reči, nekako, nema. Ubijena je; izbrisana iz nasleđa. Umesto toga, ono što kažeš je ono što umeš da kažeš, a ne ono što bi želeo: istinu.

Kiša ju je kvasila. Sunce pržilo. Vreme prolazilo na način koji nije razumela. Minut traje sat na tvrdom, neravnom putu, ali jutro proleti ako se odmaraš. Često se sećala priče koju joj je majka pričala. Jedan violinista kojeg je začarala vila na putu do Kone-mare ušao je u njen dom, svirao joj jednu noć i izašavši u zoru,

zaljubljen, opijen, shvatio da je prošlo deset godina. Možeš izgubiti život za jednu noć. Priče koje je pričala mamu nisu bile bajke, već činjenice.

Ruke joj se perutaju. Od sunca dobija opekotine. Koža nikako da joj ogrubi. Dok hoda, broji, da ubije put. Priseća se istorije koju joj je mamu jednom čitala. A kad čak i drveće oko nje postane čudno, što se dešava u zemlji koju ne poznaješ, izmišlja mu imena:

Vatreno srce, vešala, zimski ljubavnici, veštica, krivogran, sužnjevi nokti.

U šumi je hram. U hramu kutija. U kutiji, igla. Igla krpi haljinu. A haljinu oblači neverna kontesa. Zaljubljuje se u violinistu. Ali on se obećao vili. I tako dalje; priča prati njene korake po putu.

A ta priča se nikad ne završava. Plete se kao paučina, tanka čipka što krase podsuknju. Vraća se u Baton Ruž, u Lujzijanu; ljuska jajeta koja samo što ne pukne. Papir se nikad ne bi smeo ukaljati rečima ove priče, jer priča iz knjige mora biti jasna i čista kao balada, dok život nije takav, ne može se podeliti u strofe niti pak ispričati u jednom vremenu. Prošlost još nije završena, bar tako misli Elajza Muni, a budućnost se dogodila već mnogo puta.

Prolazi kroz sablasne gradove. Rulju koja traži hranu. Rečne brzake. Prazan prostor između gradova sanja kao rešetku. U snovima leti, ali sporo, poput kornjače, posmatrajući meridijane u vidu pruga zaslepljujuće svetlosti. Ponekad se čuje piskavo zujanje. Ponekad je tiho kao u crkvi.

Pravi male zamke od granja i trnja. Tako možete ubiti carića, ali od njega se nema šta pojesti. Kroz močvare. Preko potoka. Kroz visoke, hladne kanjone. Postrance, kao kraba, preko vetrometine.

Ima dana kad joj koraci dobijaju nestvaran ritam, kada, kroz izmaglicu gladi i bola, oseća da svojim stopalima okreće zemlju ispod sebe, poput sužnja za dolapom. Sablastan osećaj: ona vrti svet. On se opire, odupire, sve do same srži. Ali zatim polako popušta; postaje pokoran. Hoda da bi ostala u mestu, a ne da bi stigla u neku priču. Hoda da bi zaustavila priču.

Kovač i njegov šegrt u metežu kovačnice skidaju okov jednom crncu s noge. On se sav tresse, crnac, spustio je ruku dečaku na glavu. Sa svakim udarcem čekića lete varnice.

Kosa joj je ulepljena grumenjem blata. Haljina je grebe po leđima. Škrofule je svrbe. Njeni prsti češu, grebu, čovaju, ali svrab nikad ne prestaje. Jedan pijanac je gađa kamenom iz kaldrme. Gde li ga je našao? Ona promiče kroz dvorište razrovano topovskom đuladi.

Gladna, bolesna, kroz snove: sećanja. Ali možda to i nisu sećanja, već predosećaji. Zvuk bendža podseća je na Veliki petak. Krici galebova. Isusi iza zavesa. Krčkanje bamije. Ostrige veličine bebi-ne pesnice. Glava jastoga se cedi na suncu. Pelikan sleće na sjajni metalni balkon i guta stršljene koji ga napadaju. Jedan udovac, Kreolac, tog dana je bio njena mušterija. Poslao je svog batlera na ulicu, da je unajmi.

„*J' suis riche*“, rekao je bogataš predstavljajući se. „*Ma table c'est la meilleure du sud.*“ Rekao joj je da je voli, da će sve učiniti za nju; stalno joj govorio da ga zove *mon mari*. Hteo je da ga jaše. Hteo da se ljubi. Hteo da obuče venčanicu. Hteo je otpozadi, sa zadignutom suknjom. Hteo je da mu šapuće: *Je viens*. Na ruci mu se video trag gde je nekad stajala burma: gde je ta burma sad, pitala se. Kad se njihov zakupljeni termin približio kraju, dok su se parili, dok su se izvijali, prineo je njenu petu svojim usnama i sisao je kao vočku, jecajući kao izgladnela beba. Tada je znala da će uskoro biti gotovo. Uvek je skoro kraj kad zaplaču.

*Jasen, hrast, tisa, zova,
Platan, bor, jela, jova.
Plemena Golveja, naroda nebeskog
U ime Oca i Sina i Duha Svetog.*

Korača po taktu od četiri četvrtine. Melodije hodaju. Kao da ovaj njen Križni put nadgleda neki dirigent. Čak i njene vizije kuckaju poput metronoma, a put meri ritmom.

Znoj joj curi u oči. Celo telo joj ključa. Ali zna, jer je naučila još u majčinom krilu, da samo ako istraješ – *istrajš*, govorila je mamu – svojim koracima možeš preći bilo koju zemaljsku stazu, ma kakve te muke i opasnosti na njoj vrebale, baš kao što vreme

česticama neprimetnih sekundi neumitno dubi put kroz kamen tvog života.

*Marijo Majko, Bogorodice,
Zvezdo Mora, za mene moli se.*

Zemlja se odmotava poput oslikane diorame. Ona se probija kroz zagušljivi vazduh, kroz čaršave kiše, zatim bolnu vrućinu, pa oblake muva i polena. Kroz eskadrone veterana što se vuku kući sa klanice. Mimo odbeglih vojnika koji na slomljenim bajonetima peku zečeve. Pored spaljenih ambara i opljačkanih sela i polja procvalih od krstova, kraj zgarišta i ruševina porodičnih kuća, kroz okean visokog žita.

Ja, Elajza Muni, videh dela Božija. I videh ruku zlotvora Njegovih.

U polju ima ljudi vezanih jedni za druge kao đerdani. Ko bi oni mogli biti? Svakako ne robovi. Nema više robova u ovoj oslobođenoj zemlji gde se sve promenilo i ništa se nije promenilo. Siromašni će, rekao je Isus, uvek biti s nama. A o robovima nikad nije rekao ni reč.

Zatim kiša na padinama Litl Roka, Arkanzas. Kiša na ulicama, u smrdljivim prolazima. Kako buja, ta kiša! Kako neobuzdano nadire! Milicija na trgu. Dižu se vešala. Mokre zavese i venci vise, crveno i plavo topi se u devičanski belo. Zvuk tube. Vijorenje zastava. Na smešnom ražnju peče se vepar. Prodavci nude pasulj i proju, neke čorbuljake i debele kriške bostana. Baptistički sveštenik što više krštava u svom buretu – *spasite se, spasite se, o, moja zabludela braćo!* – samo ako želite.

Žongleri i akrobate. Gutač vatre. Muzika. Lepotice sa sivim pojasevima i lepezama od nojevog perja. Glumci, dobošari: braćata žena. Sveti Đorđe i aždaha se bore u drami. A kad suton oboji u crveno stubove Arkanzasa, šepa povorka umornih ratnika koji marširaju kući. Mašu majkama koje trče i plaču, i poziraju za fotografije, s palcem zadenutim za pojas, oni bez ruku drže svoje patrljke kao ranjene ptice, jedan veteran se kotrlja ulicom u buretu dok prskalice i rakete i vatromet crvenim sjajem obasjavaju nebo

koje se već smračilo. I želiš da si u Diksiju,* ura ura, i gajde doživaju Deni Boja,** i sve to gleda Elajza Dvejn Muni, kao da to ima nekakve veze s njom.

Polako udaraj bubanj i tiho sviraj u frulu. Svi vrište. Moglo bi se pomisliti da su pobedili. Drže prkosne govore, pozdravljene pucnjevima i bučnim odobravanjem (*Bože, blagoslovi Američku Konfederaciju!*) koje su pobednički oficiri sigurno zabranili, ali poslušnost vodi na mučila. Pomalo džepari, ali ulov je slab. Kad sve prebroji, svega dva-tri dolara. Jedva za prenoćište i hranu; a u svakom slučaju, iz krčmi je teraju.

Kiša ne prestaje četiri duga dana i nasip samo što se ne sruši. Otpadne vode u mlazevima kuljaju iz jarkova. Iz krajeva kojih nema na mapama stižu mazgari. Zatvorenicima su skinuli okove, da nose vreće peska na obale. Odjek duhovne pesme s trema bolnice meša se sa smradom urina.

*Ponekad se osećam kao siročić
Tako daleko od doma svog.*

Uličice su hladnije od onih u Baton Ružu. Beskućnici se kockaju u odeću pokojnika. *Čihu-čihu*, kaže voz u njenoj glavi, njegova muzika žubori u blatu. Deca spavaju po jarkovima, vrpoljeći se po zimi kao da će time uspeti da je ubede da ih nekako pokrije. Prolazi bogatijim ulicama gde ima drveća, tremova. Kroz prozore vidi porodice – sigurno su to porodice, jer deca liče na odrasle samo su ozbiljnija, uzdržanija, i malo se priča za stolom dok jedu. Ali zapravo i ne jedu: samo mrljaju po tanjirima, gledajući u očeve što su se vratili iz rata. Nikada ne treba posmatrati dete kroz prozor noću, jer mu tako zaustavljaš rast.

Nailazi tornado. Ona se probija kroz pljusak žaba. Čupa ih iz kose, vadi iz džepova, zavežljaja; liče na srca koja damaraju. Takva je kiša nemoguća u ovom svetu od kojeg je i Bog digao ruke, ali

* *Dixie* – naziv za južne američke države. (Prim. prev.)

** *Danny Boy* – irska narodna pesma, balada. (Prim. prev.)

čuda se dešavaju u indijanskim zemljama, a nevernici ih nazivaju pošastima.

U gradovima često ugleda svoju majku. Prosjakinja umotana u šal, prostitutka što traži mušterije, starica koja kopa po đubretu. Tajnim napicima od trava možeš začeti dete, ili ga se rešiti. I pita se zašto se majka nije nje rešila, ako je već znala kako se to radi, a jeste. Možda iz ljubavi; možda zbog straha od kazne. Jesu li ljubav i strah bliski rođaci, kao glad i tuga? Jer Irci su očarani mesečinom i mambo magijom, vilama i vilenjacija, vražićima i zlodusima i druidima i urokljivim okom. Duhovi, vampiri, bauci, utvare. Nebo nad Karnom vrvi od krilatih stvorenja: kao život u pećini punoj slepih miševa. Stigli su odande na trulim brodovima, sa žalopojkama i poskoćicama. Gnezdili su se na jarbolima brabonjcima zasipajući izgadnele, a vernici još gaze po vilinskom izmetu: preko pučine ih je nosio smrdljivi dah što grmi oratorijem osvete. Oseća da su u tome do guše; u svojim jadnim irskim rupama.

Ta njihova vudu magija, taj vrisak žalopojki. To je gledanje unazad, pretvaranje da nikada nisi ni otišao. Kad joj je stomak pun, što se ponekad dešava u Fort Smitu, jer taj grad-logor vrvi od prepunih kanti za otpatke, kune se da njena budućnost, ako je bude imala, neće ličiti na prošlost njene majke. Ali kad je glad opet obuzme, očaj je grabi svojim kandžama i zna da pred njom nema nikakve budućnosti.

Čaršav visi postrance sa zabata prodavnice žita, s mrljama boje rđe, kao spomen na prvu bračnu noć. Prilazi mu, jer poljubiti ivicu takve svetinje donosi sreću. Ali dok se približava, sve jasnije vidi. To nisu mrlje od krvi; već od crvene boje, kojom su ispisane reči. *PODERITE zvezde i pruge!**

Budi se u dvorištu lanare po kojem grebuckaju pilići. Na nebu stoji polumesec s modricama na ljubicastim očima. Noć miriše na kišu, koze i svežu balegu. Ne seća se kako je tu dospela.

* *Stars and Stripes* – Zvezde i pruge – simboli zastave tadašnjeg američkog severa odnosno američke Unije, slične današnjoj zastavi SAD. I danas je ovo vrlo čest naziv za američku zastavu. (Prim. prev.)

„Zašto ne uđeš u kuću?“, pita je domaćica plačnim glasom. „Nemamo bogzna šta. Ali možemo ti dati nešto hrane.“ Četrdesetak joj je godina. Opasala je muslinsku kećelju. Na jagodicama ima crvene tačkice. Odjednom se pojavljuje i muž jarećeg pogleda i nudi joj veknu hleba. „Uzmi je. Hajde. Biće nam drago. Ja sam Džon Kori. Ovo mi je žena. Ne plaši se.“ Govor mu zvuči irski. Žena mu je Švedanka. Njena žuta kosa divno se presijava na svetlosti lampe.

Iz senke se pomalja troje mršave dece. Najviša devojčica nosi bebu u pelenama. „Odmori se malo. Ovde te niko neće dirati. Možeš da spavaš u ambaru ako nećeš da uđeš u kuću. Ali dobrodošla si. Zahvaljujemo Bogu što si tu.“ Ta otvorena gostoljubivost budi joj nepoverenje, jer je tako retko sreće. Dok Korijevi spavaju izlazi iz ambara, ostavlja veknu hleba kraj praga i nastavlja, gladna.

Putokazi su uglavnom pogrešni: u ratu su obrtani, a niko ih nije vratio u pravilan položaj. Nijedan grad nema table ni oznake. Miljokazi su srušeni ili prebojeni. Kao da je sav taj posramljeni kontinent lišen imena, razbaštinjen od zaraćenih roditelja. Procenjuje pravac po suncu – bar pokušava, ali kao i sve što je jednostavno, i to je veoma teško. Izlazi na istoku, zalazi na zapadu. Posle toga si, kako je govorila mamo, prepuštena sama sebi.

*Beše rano, rano proleće tek,
Na grani list je nicao zelen,
Kad je Trikin Džon došo sa Čikaso Blafsa
Da prosi Barbaru Alen.*

Ponekad joj je put prav poput putanje broda. Ponekad vrluda. Menja pravac. Zaokreće. Preskače plotove, ne plašeći se pasa, da nastavi putem koji je odabrala. Ali ponekad pluta; besciljno, kao olupina. Izgubila je šest dugih dana kružeći, da bi se na kraju vratila do raskršća odakle je krenula pogrešnim putem. Iako kažu da na kanzaska raskršća navraća đavo, ne vidi nikoga, čak ni jarca. Stoji na raskrsnici s magnetom u ruci, preklinjući noć da joj dā neki znak.

Zagađeni žuljevi na njenim stopalima smrde. Kida trake od skuta da ih previje. Šepa korak po korak, haljina joj je sve kraća. Zamišlja sebe nagu, sa zavijenim stopalima i velikim smokvinim listom. Luta vrtovima prašine.

Sa severa joj prilaze dve tačkice. Ciganin i Barbara Alen? Neki momak nosi draganu na svojim jakim plećima. *Kako su ljupki ljubavnici u proleće.* Ali kad im se približi, vidi da to nisu ljubavnici. *Kad ptičica pevajuć doleće.*

Jedan vojnik nosi drugoga, čija je glava sva umotana, ostavljen je samo prorez za usta. Njegov drug nemo zuri u Elajzu u prolazu. Mumija na njegovim leđima plače.

U snu vidi lica, hiljade, mnoštva. Podsećaju je na mravinjak u koji je jednom ugazila iza barake: masa želatinastih loptica. Samo glave, bez tela – bez očiju, prozirna – sa ponekim udom tu i tamo, nalik na žablje krake. Ne zna ko su, niti išta o njima, pa ipak oseća da imaju nekakve veze s njom. Traže od nje da učini nešto, ali ona ne zna tačno šta. Nije sigurna šta bi *mogla* da učini. Verovatno ništa.

U šumi blizu Mare de Sinja, tražeći zaklon od oluje što je počela iznenadno i burno kao napad besa, nabasala je na kostur, još u plavoj uniformi Unije, nagnut preko topovskog točka kao da ga ljubi za oproštaj. U razorenim grudima gnezdo s ptićima. Oko članka obavijena zmijska koža.

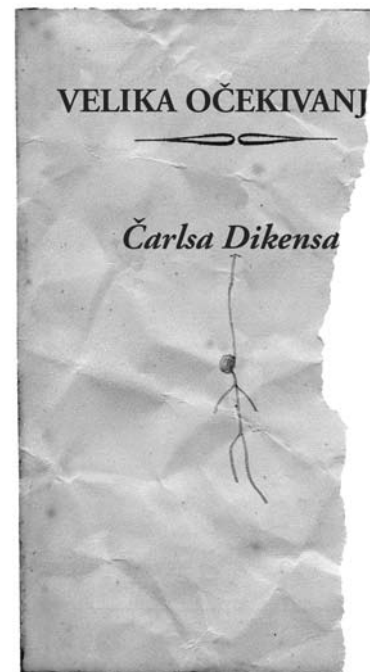
Svlači jednu čizmu sa ukočene noge, ali već je skorena i nepotrebljiva, pa je baca u reku. U ruksaku mrtvacu nalazi ljubavno pismo, naštvrljano na poleđini istrgnutog lista. Čita ga i crveni. Uzima njegovu čaturicu.

Dragi Pate, želela bih da si noćas uz mene. Žudim za tvojim dodirom. Tvoja sam bestidna devojka.

Voda je slađa kad se pije iz kedrovine. Otpija isprva male gutlja-je, pa sve veće, ali ne može da ugasi žeđ. Budi je jutrom, kao da su joj usta puna vrelog peska. Pošto je oduvek bila gladna, može da trpi glad. Žeđ je pravi ubica.

Pišem ti ovo u haljini koju voliš. Kako te želim. Mislim o onoj noći. Neka mi Bog oprost, u nedelju sam te silno poželega. Grudi su mi otežale od blaga koje si u meni posadio. Gde si, Pate? Što te nema.

Elegantna velika slova na iscepanom listu:



Sa kvačice jednog slova visi obešen čovek: žvrljotina deteta bez oca.

Tog dana, ili narednog, nije sasvim sigurna, shvata ko su lica iz njenog sna. Svi ljudi koje nikad neće upoznati. Žaoka bola zariva joj se u kičmu zbog nepoznatih mrava.

Sa granitnog vidikovca posmatra kukuruzno polje. Vetar ga ravnomerno talasa, iskosa, polako, kotrlja se senka, prizor je tako potresno lep da joj suze naviru na oči.

Svake četvrte nedelje kači crveni cvet na haljinu, jer je mamo rekla da to ublažava ženske bolove. Odmara se, više spava, i žva-

će pune šake mišjaka. To joj ne umrtvljuje bol, on od toga samo postaje podnošljiviji, kao neželjeno sećanje koje se nekako mora trpeti. Ponedeljkom u zoru nastavlja put. Neće biti još mnogo ponedeljaka, ni zora, ni cvetova. Oseća da se bliži kraj njenog života, a ima još mnogo pešačenja pred sobom.

Na zapad, kroz Kansas. Sad se pojavljuju table, s natpisima drečavim poput rana. Hamiltonov Potok. Gargerijeva Planina. Loganov Gaz. Pedersonova Pećina. Kroninovo Pristanište. Šepertonov Greben. Baklijeva Parcela. Zaton Džona Andersona. Ko su ti Kanzašani, vlasnici onog što je Božjih ruku delo? Postoje li još u nekoj zemlji tako čudni nazivi mesta?

*Put svoj pod suncem svrših;
Na vešala odlazi Ričard Li;
Jer uništih to nevino dete
Što zvalo se Rouz Dipre.*

Na putu u blizini Nemuštog Potoka u Kansasu pronalazi komadić sveće. Nikad ne treba gasiti iskru koja ostaje kad se ugasi fitilj, jer dokle god ona tinja, neka grešnica u čistilištu se odmara od svojih muka.

Proleće će opet doći. Drveće će olistati. Svet će se obojiti sjajem provalih jabuka. Leševi u brazdama istrulice i pretvoriti se u ilovaču, iz njih će nići žito i biće dovoljno hrane za sve, a strukovi plavokosog kukuruza stajaće uspravno poput kipova, vuci i jag-njad će spavati zajedno. Ponekad je moguće verovati da će u dolini zavladati mir. Ali to se više ne dešava često.

Vešta je s praćkom, može da skine pticu s neba. Ali treba paziti šta jedeš u nepoznatoj zemlji. Peče ih na vatri dok sasvim ne pocrne, ali imaju ukus pečenih pacova: sirov, gorak.

Ako zgaziš mravinjak, odrasli mravi pokupe jaja i pobegnu. Vрати se minut kasnije. Neće više biti nijednog jajeta.

Izbeglice se pitaju kuda će. Izmršavela luđakinja u prljavim ritama za kojom ostaju krvavi tragovi, sva ulepljena od prašine, s licem koje izgleda kao da joj je valjkom prilepljeno za lobanju. U

odeći nosi kilogram blata. Ta bosa ništarija: kakva je njena priča? I zašto tabana kroz divljinu severa? Tamo nema ničega za usamljenu ženu. Ničega ni za koga.

Jedan član putujućeg karnevala iznosi joj ponudu u avetinjskom gradu blizu Blekvela. Platiće joj dolar Unije sa orlom, ali ona ne može da prisili sebe da mu udovolji. Konačno pronalaze kompromis prema kojem će ona dobiti zlatnik s Barbadosa; ali pošto se zadovolji, ako je to bilo zadovoljstvo, on odbija da plati, kaže da to uopšte nije ni želeo, te ga ona prekolje i ostavlja da krklja psovke i, na samrti, konačno nešto želi.

Svetla u daljini. Šta bi mogla biti? Zar sad i zvezde padaju na zemlju, kao žabe? Prilazeći bliže, shvata šta je to. Sigurno joj se priviđa. Vozači iznose staklena okna iz kola, žurno, nespretno: poneko pada i razbija se. Nadzornik urla da se ne smeju razbijati, gazda ih je platio dolar za tuce. Dodaju ih iz ruke u ruku i postavljaju u staklenik. Ona zastaje. Gleda. Ploče od sjajnog stakla. A na svakoj je lice vojnika.

To su sigurno oni koji se nisu vratili, koji se nisu vratili da plate fotografu. Farmeri. Muževi. Starci. Dečaci. Sunce blešti kroz njihove uzdržane osmehe. Za godinu dana svi će izbledeti.

Noću sluša čudne jezike kako dopiru iz jarka, iz logora u dalekoj tami. Nestašno dozivanje dece, glasne povike muškaraca, čan-grljanje teškim kutlačama po kazanu. Jedan dečak trči putem u blizini današnje La Hunte u Koloradu; u to vreme još nije imala ime. Zuri u nju, razrogačenih očiju, kao da je video vešticu. Uplašeno uzmiče, hvatajući se za krstić oko vrata, i juri preko potoka dozivajući *mamasitu*.

Te noći joj se u snu javlja njen sopstveni nadgrobni spomenik: komad nagorelog mahagonija načičkan ekserima poput mrtvačkog kovčega. Kroz pukotine grobnice probijaju se gardenije. Zakucaj ekser, njen duh izvodi čaroliju. *Je Vous Salue, Marie*. Plod utrobe tvoje. Umrla je da posveti ljude. Mi ćemo umreti da ih oslobodimo.

Zločinka se budi, već u hodu. Kako se može sanjati budan? Pogled joj je uperen napred, uvek napred, ka tački koja nestaje

u daljini, na nedostižnom horizontu. Oko nje bruje skakavci; prenose poruku: „Ovo je put bez kraja.“ Ali u ovo doba godine nema skakavaca. Kud odlaze zimi?

Sunce joj prlji oči. Žmirka kroz krošnje brestova. Na raskršću kod Gorkog jezera vidi svog davno pokojnog oca kako se šunja kroz žbunje s drvenim krstom na leđima i robijašem što mu dah-će kraj nogu. Ali kad opet pogleda vidi da se pretvorio u strašilo: nahereno i išibano vetrom, u iznošenom fraku, s drškom lopate umesto ramena i klompom umesto levog stopala. Na klompi je urezano slovo M.

Bolna sećanja na porušenu kuću na plantaži. Korintski stub se sručuje u alabasternu prašinu. Pada polako, urušavajući se, dok ga razoritelji i njihov kapetan posmatraju sa duvanskog polja – ali jedan prkosni stub se pomalja iz oblaka maltera, u ruševinama do pasa. U vazduhu lebdi miris spaljenog pamuka. I vrane. I nagorele novčanice. Čudne konfete, poput crnih anđela što se roje oko vešala. Zamišlja priču kako se puteljkom vuče za njom sve do Lujzijane, kao voz. Ja sam gospođica Havišam.* Zaustavila sam sve svoje satove. *Jer me je dragi izneverio.*

U jednu zoru budi se s košuljom u rukama, ne znajući odakle joj. Liči na kostim za nekakvu predstavu: bogata, nabrana, ukrašena rozetama od šenila. Zar su je noću pohodili kakvi čarobnjaci? Zašto? Cepa je; zavija njome ranjava stopala. Tkanina joj se lepi za rane.

Ujutru na dan pre Božića stoji ispred kapele bez krova. Njena zvona ječe olovnim zvukom od kojeg joj trnu zubi. Prilazi oprezno, kao Apač prevrtljivcu, i proviruje unutra.

Sneg polako zasipa poprečnu lađu: snežnobebe paperjaste pahu-ljice. Pastva u kaputima, pod pocepanim kišobranima. Drhte. Zgureni. Prkosni. Nema orgulja da ih prate ili, ako ih ima, niko ih ne svira. Čuje se samo zvuk defa, kojim neko naglašava pogrebnu kadencu.

* Čuveni lik iz ranije pomenutog Dikensovog romana, *Velika očekivanja*. (Prim. prev.)

O
Bože
naš
ZVEC
U vremenima
prošlim
naša
ZVEC
u godinama
budućim...

Moli se za one koje nikad neće upoznati: za svoju majku, dete, mrtvog predsednika, mrave, hrabre i plašljive dečake u ratu, dečake koji su ubijali nevine. A sveštenik stavlja na glavu cilindar i žuri kući da pokuša svoju kašu. Velečasni Baron Samedi. U ruci mesto pištolja nosi ključ crkve, a pod miškom molitvenik.

*Sveti Džedo. Moli se za nas.
Oče u Paklu. Moli se za nas.
Džone Kori. Moli se za nas.
Rouz Dipre. Moli se za nas.*

Ujutru, dok je drmusanjem budi u svom zardalom krevetu, sveštenik joj plačući govori da joj ne može dati koliko je dogovoreno. Tako je malo novca prikupljeno. Ljudi su tako *siromašni*. Opljačkano je sve što su posadili. Gura joj u ruke par čizama. Nekad su pripadale njegovom sinu. Sad je u bolnici u Kaliforniji. Izgubio je noge kod Pekačo Pasa. Pokušao da se ubije. Nikad se neće vratiti kući.

Sveštenik je siv u licu od griže savesti. Mora otići pre no što je neko primeti.

Još je mračno dok izlazi. Sneg je krt i krckav; kao da gazi komadiće hostije. Veje susnežica. Čizme kojima joj je sveštenik platio očajno je žuljaju. Na kraju pokušava da ih prebaci preko jednog hrasta, ali ih nije bacila dovoljno jako te se kače za granu i njišu na sopstvenim pertlama. Kao vočke.

Sviće; oštra, ledena zora. Iz magle se pomaljaju džinovi. Stoji pred visokim planinama.

Ona je mrav na mapi. Priča sa sobom dok hoda.

A ja ne mogu da se suočim s njom. Ne mogu da se suočim s njom.

Jer ovaj hod je radi mog spasenja.

▽▽▽

DRUGI DEO

SLAPOVI SPASENJA

